

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**

Directie Natuur en Biodiversiteit

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

F 070 378 6100 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/Inv

Datum 5 september 2018
Betreft Beantwoording vragen over verschrompelen van de Nederlandse
natuur

Ons kenmerk

DGAN-NB / 18206560

Uw kenmerk

2018Z14431

Geachte Voorzitter,

Hierbij ontvangt u, mede namens de minister van Infrastructuur en Waterstaat (I&W), de antwoorden op de vragen van de leden Van Kooten-Arissen en Van Raan (beide PvdD) over de berichten dat de Nederlandse natuur verschrompelt en een noodplan nodig is (ingezonden 30 juli 2018).

1

Bent u bekend met de berichten "Bioloog waarschuwt: 'De natuur verschrompelt, diersoorten gaan verdwijnen'" ¹ en "Nederland wordt dorre vlakte: 'Noodplan nodig voor natuur'" ²?

Antwoord

Ja.

2

Deelt u de zorgen van de in bovenstaande nieuwsberichten genoemde wetenschappers en natuurorganisaties over de al maanden aanhoudende droogte, waardoor de Nederlandse natuur verschrompelt en diersoorten dreigen te verdwijnen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

Ik maak mij ook zorgen over de gevolgen voor de natuur van de aanhoudende droogte. Daarom volg ik met de provincies en de landelijke natuurbeheerders de ontwikkelingen op de voet. Verder is er een gezamenlijk crisisteam gevormd van I&W/Rijkswaterstaat en de ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en Economische Zaken en Klimaat (EZK), het Management Team Watertekorten, dat het landelijke waterbeeld in de gaten houdt en maatregelen neemt als dat nodig is. Tegelijkertijd heb ik er ook vertrouwen in dat de natuur veerkrachtig is. Dat geldt zeker in grotere, robuuste natuurgebieden.

---

¹ "Bioloog waarschuwt: 'De natuur verschrompelt, diersoorten gaan verdwijnen'", Volkskrant 27-07-2018, Ten Eerste p. 5.

² "Nederland wordt dorre vlakte: 'Noodplan nodig voor natuur'", AD 26-07-2018:

<https://www.ad.nl/binnenland/nederland-wordt-dorre-vlakte-noodplan-nodig-voor-natuur~a88fb3a9/>

Hoewel ik er vertrouwen in heb dat de natuur veerkrachtig is, zeker in grotere robuuste gebieden, valt niet uit te sluiten dat lokaal bepaalde kwetsbare soorten verdwijnen.

3

Deelt u de mening van bioloog Arnold van Vliet, verbonden aan de Wageningen Universiteit, dat de Nederlandse natuur zo versnipperd is en zo slecht beschermd wordt, dat ze deze klap van extreme droogte niet aankan? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

Het is zo dat kleinere natuurgebieden kwetsbaar zijn voor droogte. Bovendien is het zo dat, ook onder normale weersomstandigheden, met name op de hogere zandgronden een fors deel van de natuurgebieden in Nederland verdroogd is en daardoor gevoelig voor extra watertekort.

Mede daarom wordt eraan gewerkt om de versnippering te verminderen door het beschermen en afronden van het Natuurnetwerk Nederland, waarover het Rijk met de provincies afspraken gemaakt heeft in het Bestuursakkoord natuur. Provincies werken voortvarend aan de afronding van dit toekomstbestendige natuurnetwerk. In de provinciale omgevingsvisies krijgt de ruimtelijke bescherming van dit natuurnetwerk vorm. Uw Kamer wordt jaarlijks geïnformeerd over de afronding van het natuurnetwerk, op basis van de provinciale voortgangsrapportage natuur. Dat geldt ook voor de vorderingen in het kader van het Meerjarenprogramma Ontsnippering, dat dit jaar door I&W wordt afgerond.

In tijden van waterschaarste wordt via de zogenaamde verdringingsreeks bepaald hoe het beschikbare water in Nederland wordt verdeeld. Daarbij valt het voorkomen van onomkeerbare schade aan natuur (gebonden aan bodemgesteldheid) in de categorie met de hoogste prioriteit. Dit betekent dat waterbeheerders en terreinbeheerders maatregelen nemen om onomkeerbare schade aan de natuur te voorkomen. Of de getroffen en te nemen maatregelen succesvol en effectief zijn, zal met name in het volgende (groei)seizoen zichtbaar zijn.

Ook het reguliere beleid van provincies en waterschappen besteedt veelal aandacht aan de voor verdroging gevoelige natuur; hier gelden vaak andere (strengere) regimes ten aanzien van beregening van agrarische gronden.

4

Welke maatregelen worden er op dit moment genomen om de schade aan flora en fauna die de aanhoudende extreme droogte in natuurgebieden veroorzaakt te

beperken, zoals onder andere Staatsbosbeheer samen met De Vlinderstichting doet op het Veluwe Kootwijkerzand, waar bakken bloeiende nectarplanten zijn neergezet om heidevlinders te redden?

Antwoord

De situatie voor natuurgebieden is het meest kritiek voor natuurtypen die afhankelijk zijn van hoge grondwaterstanden en bijzondere waterkwaliteit, zoals natuurgebieden op de zandgronden en in laagveen- en kwelgebieden. Deze gebieden vallen dan ook in de verdringingsreeks bij waterschaarste in de hoogste categorie. De provincies hebben geïnventariseerd voor welke gebieden dit geldt, of in deze gebieden (extra) aanvoer of vasthouden van water mogelijk is, en hebben daartoe maatregelen getroffen. In sommige gevallen is dit voor de beheerders een keuze tussen twee kwaden: droogte accepteren of water van mindere kwaliteit aanvoeren.

Schade aan de flora is moeilijk te voorkomen bij ondiep wortelende soorten die van grondwater afhankelijk zijn. Bomen reageren op de droogte door vervroegd hun bladeren te laten vallen om de verdamping te beperken; zij kunnen vaak nog wel bij het grondwater komen. Voor de fauna, met name voor zoogdieren, worden door natuurbeheerorganisaties zoals Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten extra maatregelen genomen, bijvoorbeeld het voorkomen van vochttekort door poelen bij te vullen met water. Verder zijn waterschappen ook bezig met reddingsacties voor zeldzame vissoorten in beekgebieden. Door het Waterschap Vallei en Veluwe zijn bijvoorbeeld zeldzame vissoorten uit droogvallende watergangen gevangen en elders uitgezet. Elders worden beeklopen watervoerend gehouden met grondwater zodat zeldzame populaties behouden blijven.

De LCW (Landelijke Coördinatiecommissie Waterverdeling) is actief, volgt de droogtesituatie nauwlettend en adviseert het Management Team Watertekorten over te treffen maatregelen. Rijkswaterstaat en de waterschappen werken hard om de droogte het hoofd te bieden en zetten zich in om zo efficiënt mogelijk met het beschikbare water om te gaan. In dat kader zijn beregeningsverboden ingesteld voor beregening vanuit oppervlaktewater, en hier en daar ook voor beregening vanuit grondwater, om het water in of nabij de natuurgebieden vast te houden.

5

Bent u nog voornemens om (extra) maatregelen te nemen om de verschrompeling van natuurgebieden en het verdwijnen van diersoorten te voorkomen? Zo ja, welke, waar en wanneer? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

Ja, de droogte van deze zomer laat het grote belang zien van een robuuste zoetwatervoorziening, ook voor natuur. Voor 2010 kenden we in Nederland geen nationale zoetwaterstrategie. Het enige instrument was de verdringingsreeks. Met het Deltaprogramma, onder leiding van de minister van Infrastructuur en Waterstaat, is voor het eerst een toekomstgerichte nationale zoetwaterstrategie ontwikkeld, vanaf 2015 compleet met een Deltaplan Zoetwater met concrete maatregelen.

Het Deltaplan Zoetwater heeft betrekking op het hoofdwatersysteem en de regionale watersystemen. Het betreft het zuiniger omgaan met water, het beter vasthouden van water in natte tijden zodat we het in droge tijden kunnen gebruiken en het slimmer regelen en verdelen van de wateraanvoer. Hiermee zijn we beter voorbereid op periodes van droogte en kunnen we de verschillende watervragers, waaronder de natuur, beter blijven voorzien van zoet water. In de periode tot 2021 (fase 1) investeren de partijen ruim 400 miljoen euro (waarvan 159 miljoen euro uit het Deltafonds) in projecten die bijdragen aan een meer robuuste zoetwatervoorziening.

Daarnaast wordt in het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie gewerkt aan een versnelling en intensivering van de aanpak van een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van Nederland. Uiterlijk in 2019 hebben alle gemeenten stresstesten gedaan voor zowel het stedelijk als het landelijk gebied. Daarmee brengen ze hun kwetsbaarheden op het gebied van wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen in beeld. Op basis daarvan worden risicodialogen gevoerd, stellen zij ambities en bepalen ze maatregelen. Uitvoeringsagenda 's zijn uiterlijk in 2020 gereed.

Begin april van dit jaar heeft de minister van Infrastructuur en Waterstaat het Uitvoeringsprogramma van de Nationale Klimaatadaptatiestrategie (NAS) aan de Kamer gestuurd. Daarin staat de aanpak van klimaatadaptatie beschreven, aanvullend op dat wat al in het Deltaprogramma gebeurt. Natuur is daarin één van de speerpunten.

6

Wat is uw visie op de komst van nieuwe dier- en plantensoorten vanuit Zuid-Europa naar ons land, een ontwikkeling die door klimaatverandering en daarmee gepaard gaande weersextremen geïntensiveerd zal worden?

Antwoord

De klimaatverandering is een feit. De omvang van de klimaatverandering proberen we via internationale samenwerking zo klein mogelijk te houden. In Nederland gebeurt dit onder meer via het in voorbereiding zijnde klimaatakkoord. Maar er zullen onvermijdelijk populatieverschuivingen plaatsvinden, die wij nauwgezet volgen. Dit proces is overigens al langer gaande; denk bijvoorbeeld aan de terugkeer van de Grote Zilverreiger. Soms is deze ontwikkeling een verrijking van de natuur. Nieuwe dier- en plantensoorten gaan zich vestigen in Nederland. Andere soorten zullen Nederland verlaten en naar het noorden opschuiven. Soms betekent deze ontwikkeling door uitbreiding van het areaal van schadelijke exoten een bedreiging voor de inheemse flora en fauna.

Ik wil de lijn van de Rijksnatuurvisie voortzetten. Dat wil zeggen, meer sturen op herstel van natuurlijke processen en minder sturen op specifieke soorten en habitattypen.

Voor het hoofdwatersysteem wil ik met de minister van Infrastructuur en Waterstaat werken aan toekomstbestendige grote wateren met hoogwaardige natuur.

7

Deelt u de mening dat, zowel voor het behoud van onze soorten en het kunnen laten gedijen van nieuwe soorten in Nederland, de vergaande versnippering van de Nederlandse natuurgebieden een groot probleem is, omdat dieren in tijden van droogte niet kunnen wegtrekken naar een plek waar nog wel water en voedsel te vinden is en nieuwe soorten de natuurgebieden in Nederland moeilijk kunnen bereiken? Zo nee, waarom niet?

8

Bent u er zich van bewust dat, zowel voor het behoud van onze soorten en het kunnen laten gedijen van nieuwe soorten in Nederland, onze natuurgebieden opnieuw ingericht moeten worden door deze te verbinden en de gebieden klimaatrobuuster te maken? Zo ja, hoe wilt u dit in de praktijk gaan brengen?

Antwoord op vraag 7 en 8

Zoals ik heb aangegeven in mijn antwoord op vraag 3 zijn de provincies voortvarend bezig met het ontwikkelen van het Natuurnetwerk Nederland. Daarmee worden natuurgebieden groter en klimaatrobuuster gemaakt. En via een gezamenlijke aanpak wil ik met de minister van Infrastructuur en Waterstaat, in samenspraak met de regio, de komende decennia een aantal maatregelen in

uitvoering brengen die leiden tot een klimaatrobuust hoofdwatersysteem waarin de inliggende natuurgebieden goede wateromstandigheden krijgen én onderling verbonden worden. Ik heb er vertrouwen in dat dit goede resultaten gaat opleveren.

9

Wilt u de provincies gaan helpen om de natuurgebieden provinciegrens- en uiteindelijk landsgrensoverschrijdend te gaan verbinden en klimaatrobuust te maken? Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe en op welke termijn?

Antwoord

Met het Bestuursakkoord natuur en het Natuurpact is de verantwoordelijkheid voor uitwerking en realisatie van het natuurbeleid op land naar de provincies gedecentraliseerd. Waar dat nodig is, bijvoorbeeld bij provinciegrensoverschrijdende natuurgebieden, is de praktijk dat provincies onderling afstemming zoeken. Ik heb ook geen aanwijzingen dat provinciegrenzen een probleem zouden vormen bij het klimaatrobuust maken van natuurgebieden. In het kader van het Europese natuurbeleid probeer ik waar nodig deze grensoverschrijdende aanpak te ondersteunen. Daar is geen termijn voor te noemen.

In de "voorstellen voor de hoofdlijnen voor een klimaatakkoord" hebben Rijk, provincies en maatschappelijke organisaties uitgesproken verder te werken aan een klimaatinclusief natuurbeleid.

10

Wat vindt u van de oproep van verschillende natuurorganisaties dat alle natuurgebieden in Nederland, net als alle gemeenten, onderworpen dienen te worden aan een klimaatstresstest, zodat ook duidelijk wordt in hoeverre onze natuurgebieden opgewassen zijn tegen het klimaatscenario van het KNMI dat in 2050 heviger buien, hetere zomers en langere periodes van droogte voorspelt? Bent u bereid om een dergelijke klimaatstresstest voor natuurgebieden in te voeren? Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe en op welke termijn?

Antwoord

De stresstesten in het kader van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie zijn zowel voor het stedelijk gebied als voor het landelijk gebied, inclusief natuurgebieden. In het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (september 2017) is met gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk afgesproken dat deze

stresstesten uiterlijk 2019 zijn uitgevoerd. Ik zie daarom nu geen meerwaarde om apart voor natuur een stresstest te laten uitvoeren. In allerlei beheerplannen wordt al aandacht besteed aan het klimaatrobuust maken van natuurgebieden (Natura2000 e.a.).

11

Deelt u de mening van natuurorganisaties, waaronder Staatsbosbeheer, dat de waterstanden, die voor de landbouw kunstmatig laag worden gehouden, omhoog moeten om verdergaande bodemdaling en verdroging van natuurgebieden een halt toe te roepen? Zo ja, bent u bereid om uw beleid hierop te intensiveren en provincies te helpen om de natuur meer water vast te laten houden? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

Hogere waterstanden in landbouwgebieden kunnen inderdaad helpen de verdroging van natuurgebieden tegen te gaan. De provincies en waterschappen zijn verantwoordelijk voor het beleid ten aanzien van de regionale waterhuishouding en wegen daarbij de belangen van zowel de landbouw als de natuur. Verhoging van waterpeilen kan door samenwerking tussen waterbeheerders en agrarische ondernemers, zoals die gestalte krijgt in het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, worden opgepakt in het kader van het vigerende Plattelands Ontwikkelings Programma (POP3) of door agrarische natuurcollectieven die gebruik maken van de Subsidie Natuur en Landschap (SNL). Ook worden in het kader van het klimaatakkoord voorstellen ontwikkeld om de bodemdaling in het veenweidegebied te verminderen. Vernatting wordt ook meegenomen in de extensivering van de land- en tuinbouw rondom Natura 2000-gebieden, waarvoor middelen uit de enveloppe Natuur en Waterkwaliteit van het regeerakkoord beschikbaar zijn. Verder verwijs ik u naar mijn bodemstrategie, die ik in mei jl. naar uw Kamer heb gestuurd.

Carola Schouten
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit